

Maksym NIKONOROW*
– w 10 rocznicę śmierci

W dniu 10 października 1995 roku upływa 10 lat od śmierci płka prof. dr hab. Maksyma Nikonorowa – członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk, dra h.c. Łódzkiej Akademii Medycznej, organizatora i pierwszego komendanta Wojskowego Instytutu Higieny i Epidemiologii im. gen. Karola Kaczkowskiego w Warszawie.

Dr farm. Maksym Nikonorow powołany w roku 1948 do odbycia „okresowej” służby wojskowej, po krótkim przeszkoleniu w KPO CWSan w Łodzi i otrzymaniu pierwszego stopnia oficerskiego skierowany został do Centralnej Składnicy Sanitarnej w Warszawie, z której w roku 1950 przeniesiony zostaje zgodnie z posiadaną specjalnością – na stanowisko kierownika Pracowni Sanitarно-Higienicznej Wojskowego Centralnego Laboratorium Sanitarно-Epidemiologicznego w Łodzi.

Habilitował się 20 października 1950 roku na Wydziale Farmaceutycznym Akademii Medycznej w Łodzi. W roku 1952 zorganizował na Wydziale Lekarskim Katedrę Toksykologii Sanitarnej i Obrony Przeciwichemicznej, której został pierwszym kierownikiem, pełniąc jednocześnie funkcję prodziekana tegoż Wydziału.

* Część życiorysu płka prof. dra hab. M. Nikonorowa dotycząca Jego działalności w wojskowej służbie zdrowia (1950–1970).

W roku 1954 nadany Mu został tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w rok później po przeniesieniu Wojskowego Centralnego Laboratorium Sanitarно-Higienicznego (WCLSH) do Warszawy powierzono Mu kierownictwo tej placówki.

Przeniesienie WCLSH do Warszawy łączyło się ze znacznymi zmianami obsady personalnej, prawie cały personel cywilny pozostał w Łodzi, odeszła znaczna część doświadczonej kadry (Stanisław Celiński, Jan Kozłowski, Walenty Lewkowski, Marian Lesisz, Jerzy Łyszczarz, Leonard Żylko) i tylko nieliczni pozostali z czasów łódzkich: Julian Biel, Marek Diechtiar, Zenon Hendrich, Józef Kubica i Bronisław Szczerbiński. W tym to czasie pplk prof. dr hab. Maksym Nikonorow organizował Centralne Laboratorium na nowym miejscu z uwzględnieniem aktualnych potrzeb wojskowej służby zdrowia w dziedzinie badań naukowych i prac usługowych dla celów profilaktyki w wojsku. Pomieszczenia biurowe i magazynowe – pozostawione po Centralnej Składnicy Sanitarnej na Powązkach – zostały zaadaptowane na laboratoria i pracownie specjalistyczne, które wyposażono w odpowiedni sprzęt i aparaturę. W tym czasie plk prof. Nikonorow dokonał doboru nowej młodej kadry naukowej. Do WCLSH zostali skierowani młodzi oficerowie, część z nich ze stopniami doktorów: Stanisław Bitny-Szlachto, Jerzy Dyjak, Stanisław Homorowski, Wiesław Gall, Tadeusz Kisieliński, Stefan Klonowicz, Jan Kosiński, Stanisław Kwiek, Zbigniew Piechucki, Jerzy Rdzanek, Andrzej Rogoziński, Zbigniew Żółtkowski i inni.

W lutym 1957 roku WCLSH przeszło na nowy etat zbliżony do placówki nauko-wo-badawczej z podziałem na zakłady i pracownie.

Celem przyspieszenia rozwoju młodej kadry naukowej Instytutu – plk prof. dr Nikonorow – pozyskał współpracę wybitnych specjalistów naukowych w zakresie: epidemiologii, mikrobiologii, higieny pracy, patofizjologii i radiobiologii (prof. Jan Kostrzewski, prof. Ludwik Rzucidło, prof. Maria Boguszewska, prof. Jan Ryżewski, prof. Edward Kowalski, prof. Władysław Jasiński).

W wyniku podjętych przez plk prof. dr hab. Maksyma Nikonorowa działań, w tym okresie kilku pracowników Instytutu habilitowało się (Stanisław Bitny-Szlachto, Stefan Klonowicz, Tadeusz Kisieliński, Zbigniew Żółtkowski) oraz kilkunastu uzyskało stopień naukowy doktora, a – na XV-lecie istnienia placówki – zarządzeniem ministra obrony narodowej z dnia 10 lutego 1960 r. WCLSH przekształcono w Wojskowy Instytut Higieny i Epidemiologii. W wyniku podjętych przez prof. Nikonorowa starań – na teren Wojskowego Instytutu Higieny i Epidemiologii (po renowacji) przeniesiono z ul. Powązkowskiej obelisk gen. Karola Kaczkowskiego – szefa służby zdrowia Wojska Polskiego z czasów Powstania Listopadowego. 20 czerwca 1960 roku, w dniu uroczystego odsłonięcia obelisku, Wojskowemu Instytutowi nadano imię Tego wybitnego Lekarza – Polaka pierwszego organizatora wojskowej służby zdrowia.

W roku 1963 Instytutowi nadany został statut wojskowej placówki naukowej i powołana została Rada Naukowa. Na wniosek pika prof. dra M. Nikonorowa, na przewodniczącego Rady powołany został członek rzeczywisty PAN prof. dr hab. Edmund Mikulaszek – pierwszy kierownik i organizator tej placówki z czasów II Wojny Światowej.

W wyniku rozwoju kadry naukowej, komendant Instytutu – prof. dr hab. M. Nikonorow – wystąpił do Rady Ministrów o przyznanie Instytutowi uprawnień do nadawania stopni naukowych: doktora nauk medycznych, doktora nauk far-

maceutycznych i doktora nauk przyrodniczych. Uchwałą Rady Ministrów z 22 stycznia 1964 roku takie uprawnienia zostały Instytutowi przyznane.

W latach 1960–1963 płk prof. dr Maksym Nikonorow przewodniczył Radzie Naukowej przy Szefie Departamentu Służby Zdrowia MON, pozostając do roku 1969 członkiem prezydium tej Rady. Od 1969 pozostawał członkiem prezydium Rady ds. Medycyny i Farmacji Wojskowej.

Znaczący dorobek naukowy płk prof. M. Nikonorowa oraz jego działalność dydaktyczna i osiągnięcia organizacyjne stanowiły podstawę do wystąpienia przez Radę Naukową WIHiE z wnioskiem o nadanie Mu tytułu naukowego profesora zwyczajnego. Tytuł ten został Mu nadany w roku 1965, a w cztery lata później Zgromadzenie Ogólne Polskiej Akademii Nauk Uchwałą z 16 maja 1969 roku powołało Go na członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk.

W latach 1962–1970 – w ramach Rady Wyższego Szkolnictwa Wojskowego – przewodniczył Komisji Organizacyjnej ds. instytutów wojskowych.

Profesor był wybitnym specjalistą w zakresie bromatologii i toksykologii, o dużym autorytecie w kraju i w świecie, redaktorem i współautorem wielu cennych monografii i podręczników. Nauka była Jego pasją. Był doskonałym wykładowcą i wychowawcą, promotorem wielu rozpraw doktorskich. Kilkunastu Jego współpracowników uzyskało stopnie doktora habilitowanego i tytuły profesora.

Osobiście miałem to szczęście ponad 30 lat pracować pod Jego kierunkiem – zarówno w Instytucie jak i w Komitecie Ekologii Człowieka PAN – dlatego niech mi wolno będzie wypowiedzieć własne spostrzeżenia na temat osobowości tego niezwykłego człowieka. Do żadnej partii nie należał i może to powodowało że cechowała Go duża tolerancja w stosunku do innych poglądów jakie sam reprezentował. Jako przełożony był bardzo wymagający, ale jednocześnie obdarzony dużą wrażliwością i poczuciem sprawiedliwości – nic co ludzkie nie było Mu obce. Cechowała Go nieustępliwość w sprawach zasadniczych, szczególnie w kwestiach ochrony zdrowia publicznego. Był człowiekiem o wybitnie wysokiej kulturze osobistej. Pielęgnował piękno języka ojczystego. Natura szczerze obdarzyła Go doskonałym słuchem, ładnym głosem (pięknie śpiewał), kochał muzykę, szczególnie Chopina. Był w pełni tego słowa humanistą, znawcą literatury pięknej i historii starożytnej.

Za całokształt działalności naukowo-organizatorskiej Profesor Nikonorow u honorowany został najwyższymi odznaczeniami państwowymi, w tym zaszczytnym tytułem „Zasłużony dla Zdrowia Narodu”.

Pułkownik Nikonorow, w własną prośbę, przeszedł w roku 1970 na wcześniejszą emeryturę wojskową (w wieku 57 lat), na co w dużej mierze miały wpływ pogarszającą się stan Jego zdrowia i nie najlepsze – w tym okresie – układy z przełożonymi i to nie tylko wojskowymi.

Odchodząc pozostawił placówkę o najwyższej randze naukowej w wojsku i dużej renomie w nauce krajowej, zatrudniającej w tym okresie ponad 20 samodzielnych pracowników naukowych, którzy swe stopnie i tytuły w większości zdobyli już w Instytucie.

Prof. dr hab. Józef F. Kubica